

До спеціалізованої вченої ради

К 70.895.02

Хмельницький університет

управління та права імені Леоніда Юзькова

29000, м. Хмельницький,

вул. Героїв Майдану, 8

ВІДГУК

офіційного опонента –

кандидата юридичних наук, доцента

Васильєвої-Шаламової Жанны Віталіївни

на дисертаційне дослідження Лабань Олени Олексіївни

на тему: «ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ВІДПОВІДАЧА

У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ», поданої на здобуття наукового ступеня

кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 — цивільне

право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Найважливішою гарантією дотримання суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів є їх судовий захист, який, відповідно до Конституції України гарантується кожному. Питання захисту відповідача в цивільному процесі набувають все більшої актуальності на сучасному етапі розвитку української держави, що гарантує рівну реалізацію прав і свобод людини незалежно від його правового та соціального статусу. В рамках правового спору, який дозволяється в порядку цивільного судочинства, положення відповідача є більш вразливим порівняно з становищем позивача. Причини для цього об'єктивні: стороною, яка ініціює пред'явлення вимог, є позивач, він же виступає особою, суб'єктивне право якого передбачається порушеним; відповідач, навпаки, передбачається правопорушником, який доводить неспроможність заявленого позову. Питання забезпечення відповідачу гарантій його прав є одним з найбільш делікатних, що вимагають дотримання балансу інтересів сторін спору.

Незважаючи на наявні в цивільному процесуальному законодавстві України механізми захисту прав та законних інтересів відповідача, існує низка чинників матеріально-правового і процесуального характеру, що впливають на ефективність здійснення захисту у зазначеного учасника справи.

Цивільним процесуальним законодавством передбачено гарантії захисту прав та інтересів відповідача при зловживанні позивачем своїми правами, зокрема щодо безпідставності позовних вимог та пред'явлення позивачем однакових вимог до одного відповідача.

Однак, право відповідача на захист в цивільному процесі має особливості порівняно з правом позивача на такий захист, які, при цьому, не змінюють природи такого права як елемента єдиного права на судовий захист. Основна відмінність полягає, перш за все, в тому, що відповідач може реалізувати своє право на захист тільки в умовах процесу, що виник з ініціативи позивача.

Вказане свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Лабань О.О. та її важливе значення для науки цивілістичного процесу, а також для судової практики, адже суди часто допускають судові помилки, пов'язані із зловживанням судовою владою, так само як і зловживанням зі сторони позивача або навпаки, посиленням змагальної складової цивільної процесуальної діяльності в інтересах позивача.

З огляду на це, дисертантка поставила за мету виявлення теоретичних проблем розроблення концептуальних положень і пропозицій з їх вирішення щодо захисту прав та інтересів відповідача. Досягнення мети дисертаційного дослідження передувало розв'язанню таких задач, як: охарактеризувати процесуальні гарантії захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі; встановити зміст поняття захисту прав та інтересів відповідача та засобів такого захисту; напрацювати класифікацію засобів захисту прав та інтересів відповідача; охарактеризувати спростування як засіб захисту прав та інтересів

відповідача в цивільному процесі; з'ясувати особливостей мирової угоди як засобу захисту прав та інтересів відповідача; проаналізувати правові підстави наслідки залучення третьої особи як ефективного засобу захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі; охарактеризувати заперечувально-захисні засоби захисту відповідача в цивільному процесі; виокремити специфіку зустрічного позову як процесуального засобу захисту відповідача в цивільному процесі; встановити правові механізми забезпечувально-захисних заходів захисту прав та інтересів відповідача; з'ясувати процесуальні особливості застосування засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі і сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації такого захисту.

Ознайомлення із дисертаційним дослідженням дає підстави для висновку, що поставлені задачі дисертанткою успішно виконані.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена (протокол № 5 від 22 грудня 2014 року) вченою радою Хмельницького університету управління та права. Дисертація виконана відповідно до наукової теми кафедри цивільного права та процесу на 2013–2017 роки «Удосконалення механізму правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» та на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105, що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права на 2013–2016 роки «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 0108U008927) та на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 01178U000103).

Наукова новизна одержаних результатів досліджень полягає в тому, що вперше у вітчизняній науці цивільного процесуального права комплексно досліджено захист прав та інтересів відповідача на дисертаційному рівні кандидатської дисертації із формулюванням концепції та використанням сучасних методів пізнання з урахуванням новітніх досягнень науки цивільного процесу, що дозволило сформулювати низку нових положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції про внесення змін та доповнень з досліджуваних питань до діючого законодавства.

Не викликає сумнівів й твердження авторки про те, що у випадку скасування в порядку перегляду судового рішення у справі, в якій мало місце зустрічне забезпечення, суд відповідної інстанції в своєму акті повинен вирішувати питання про наслідки зустрічного забезпечення. В тому числі, запропоновано законодавчо встановити можливість звернення відповідача із клопотанням про зустрічне забезпечення в усіх провадженнях по перегляду судових рішень;

Заслужують на увагу також удосконалені дисертанткою тлумачення критерію очевидної безпідставності позовних вимог як підстави визнавати дії позивача зловживанням своїми процесуальними правами, що суперечать завданням цивільного судочинства, коли такий позов характеризується недобросовісними діями позивача, що має приховані протиправні цілі, спрямовані на відкриття провадження у справі щодо відповідача за надуманими, спровокованим підставами, які не пов'язані з реальним відновленням порушених цивільних прав позивача.

Ступень обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомившись із текстом дисертації можна стверджувати, що підхід дисертантки до обраної теми та поставлених завдань наукового пошуку відзначається ґрунтовністю дослідження, дана дисертаційна

робота виконана на достатньо високому та сучасному науково-методичному рівні.

Структура роботи є логічною, що дало можливість системно та всебічно розглянути усі ті питання, які порушено в роботі як найактуальніші. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують шість підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Побудова дисертації свідчить про зважений та аргументований підхід до вирішення головних завдань дослідження.

Окремо звернемо увагу, на велику кількість опрацьованих судових справ, у роботі автором враховано як практику так і статистику які становлять емпіричну основу дослідження.

Наукові висновки, рекомендації з удосконалення законодавства є слушними та можуть бути використані в освітній діяльності у правозастосовній та законотворчій практиці.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту.

Поряд із переконливим списком позитивних моментів дисертаційного дослідження, необхідно зазначити, що робота містить деякі положення, висновки і рекомендації, що відображають спірні теоретичні судження, що спонукає до дискусії з їх приводу, як от:

1) Додаткової аргументації потребує твердження дисертантки про *необхідність доповнення переліку підстав залишення позовної заяви без розгляду випадками, коли відповідна заява подається відповідачем щодо зустрічного позову у зв'язку з невідповідністю останнього вимогам ч. 2 ст. 193 ЦПК*. Адже, відповідно до положень чинного цивільного процесуального законодавства при розгляді судами України справи зустрічний позов приймається коли первісний та зустрічний взаємопов'язані та їх спільний розгляд є доцільним. Тобто коли виникають з одних правовідносин, або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову. Проте, у п. 2 ст. 257

ЦПК України особа позов якої залишено без розгляду, після усунення умов, що були підставою для залишення заяви без розгляду, має право знову звернутися до суду повторно. Коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю задоволення первісного позову чи не доцільно цю підставу включити до ст. 255 Підстави закриття провадження у справі.

2) Спірною видається точка зору автора з того, що відносно повний збіг прав сторін належить до їх так званих «загальних» прав, що ж стосується прав сторін, пов'язаних з розпорядженням матеріальною стороною спору, то варто говорити не про рівноправність сторін, а про співвідносність їх прав (Стр.67-68).

3) Враховуючи складність досліджуваної проблематики та її практичну значущість, на підтримку заслугує проведена авторкою класифікація засобів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі залежно від суб'єктно-предметного змісту на: 1) *комунітарні*: а) спростування; б) мирова угода; в) залучення третьої особи та 2) *характерологічні*: а) заперечувально-захисні; б) зустрічний; в) забезпечувально-захисні. Але додаткової аргументації потребує використання дисертанткою понять «комунітарний» та «характерологічний» для позначення видів засобів (стор. 65).

4) Цікавою, хоча і неспірною, видається точка зору автора про доцільність регламентації права суду на розгляд в межах одного провадження первісного позову до відповідача і регресного позову відповідача до третьої особи без самостійних вимог, а також за потреби позову такої третьої особи до однієї зі сторін (стор.119). Адже, як вказує судова практика, відповідач не завжди звертається до третьої особи з регресним позовом. В той же час, в цьому є раціональне зерно, якщо відповідач не залучить третю особу без самостійних вимог до процесу, то всі докази які були досліджені безпосередньо в цьому процесі не будуть для неї мати доказового значення.

Проте висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Кількість і значення положень наукової новизни дозволяє зробити висновок по те, що мета і завдання дисертаційного дослідження досягнуті в повному обсязі.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації.

Автореферат відповідає змісту дисертації та відображає основні положення і результати дисертаційного дослідження. Висновки і рекомендації, сформульовані автором за результатами дисертаційного дослідження, знайшли досить повне відображення у 10 публікаціях, з яких 5 наукових статей у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України, чотири з яких включено до міжнародної наукометричної бази даних «Index Copernicus International» (Польща), а також у п'яти тезах виступів на науково-практичних заходах.

Таким чином, вище зазначене дає підстави вважати, що дисертація Лобань Олени Олексіївни на тему «Захист прав та інтересів відповідача у цивільному процесі» представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами), а її автор Лобань Олена Олексіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,

кафедри цивільного процесу Інститут права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ПІДПИС
ВЧЕШНЬОГО
КАРАУЛЬНА Н. В.
05.10.2023

Васильєва-Шаламова Ж. В.